

Liikuvus Euroopas

Sotsiaalkindlustusõigused **Lätis**

Euroopa Komisjon

Liikuvus Euroopas

(Euroopa Liidus, Euroopa Majanduspiirkonnas ja Šveitsis)

Sotsiaalkindlustusõigused Lätis

Seisuga 29. mai 2006

Euroopa Komisjon

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraat

Üksus E.3

Euroopa Komisjon ega ükski komisjoni nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas trükises sisalduva teabe kasutamise eest.

Märkus:

Käesolev brošüür põhineb Läti poolt 29. mail 2006 esitatud andmetel. Seetõttu tuleb veenduda, et liikmesriigi õigusakte ei ole hiljem muudetud ning et esitatud teave on tänaseni kehtiv. Selleks pöörduge pädevate ametkondade ja asutuste poole, kelle kontaktandmed on esitatud punktis 3 „Asutuste kontaktandmed ja kasulikud veebilehed“.

**Europe Direct on teenus,
mis aitab leida vastused
Euroopa Liiduga seotud küsimustele**

Tasuta infotelefon: (*)

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Mõned mobiilsideoperaatorid ei võimalda helistamist 00 800 numbritele või võtavad neile helistamise eest kõnetasu.

Euroopa Liidu kohta leiab palju muud teavet Internetist Euroopa serveri veebilehtedelt (<http://europa.eu>).

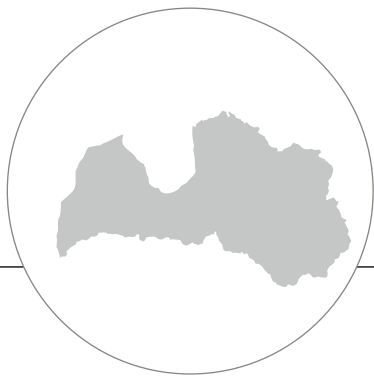
© Euroopa ühendused, 2009

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Bibliograafilised andmed on esitatud väljaande lõpus.

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2009

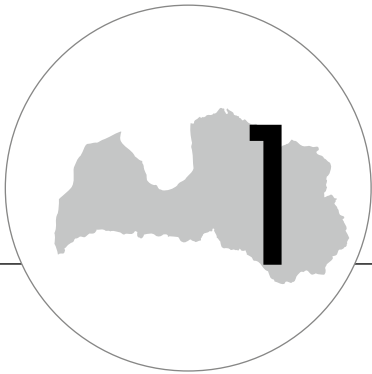
ISBN 92-79-04301-3

Sisukord

1. Üldteave.....	5
2. Sotsiaalkindlustuse liigid.....	7
2.1. Haigus-, sünnitus- ning samaväärsed isadushüvitised	7
2.1.1. Mitterahalised ravikindlustushüvitised.....	7
2.1.2. Rahalised ravikindlustushüvitised	7
2.1.3. Sünnitushüvitised.....	7
2.1.4. Isatoetused.....	8
2.2. Tööõnnetus- ja kutsehaigushüvitised	8
2.3. Matusetoetused	9
2.4. Invaliidsushüvitised	9
2.5. Vanadus- ja toitjakaotushüvitised	9
2.5.1. Vanaduspension	9
2.5.2. Toitjakaotuspensionid.....	10
2.6. Töötushüvitised	10
2.7. Eelpensionihüvitised	11
2.8. Perehüvitised	11
2.8.1. Sünnitoetus.....	11
2.8.2. Ülalpeetava lapse toetus.....	11
2.8.3. Puudega lapse toetus.....	11
2.8.4. Riiklik peretoetus.....	11
2.9. Mitteosamakselised rahalised erihüvitised	12
2.9.1. Riiklik sotsiaalkindlustustoetus	12
2.9.2. Liikumistoetus liikumispuudega isikule.....	12
3. Asutuste kontaktandmed ja kasulikud veebilehed	13

Üldteave

Läti sotsiaalkindlustussüsteem hõlmab:

- raviteenuseid ning ravikindlustust ning vanemahüvitisi;
- hüvitisi tööõnnetuste ja kutsehaiguste korral;
- matusekuluhüvitist;
- invaliidsuspensioone;
- vanadus- ja toitjakaotuspensioone;
- töötuskindlustust;
- peretoetusi.

Riiklik kohustusliku ravikindlustuse agentuur (VOAVA) kindlustab raviteenuste kvaliteedi. Riiklik sotsiaalkindlustuse agentuur (VSAA) vastutab sotsiaal-kindlustustoituste ning riigi poolt tagatud toetuste haldamise eest.

→ Liitumine

Üldises kindlustusskeemi raames kuuluvad palgatöötajad alates 15. eluaastast kohustuslikult kõikidesse sotsiaalkindlustuse harudesse: vanaduskindlustus, invaliidsuskindlustus, ravi- ja sünnituskindlustus, invaliidsus- ja kutsehaiguskindlustus ja töötuskindlustus.

Füüsilisest isikust ettevõtjad tasuvad kindlustusmaksleid vanaduskindlustuse, invaliidsuskindlustuse ja haigus- ja sünnituskindlustuse eest.

Isikud, kes ei tasu kohustuslikus korras riiklikku sotsiaalkindlustuse maksleid võivad liituda sellega vabatahtlikult, kui nad on saanud 15-aastaseks ja elavad alaliselt Lätis.

Palgatöötajad ja füüsilisest isikust ettevõtjad registreeritakse riiklikus maksuametis (VID). Tööandja vastutab iga töötaja registreerimise eest.

→ Kindlustusmaksed

Kohustuslik sotsiaalkindlustusmaks moodustab 33,09 % brutopalgast, millest 24,09 % tasub tööandja ja 9 % palgatöötaja. Tööandja vastutab kindlustusmaksleid tasumise eest; ta peab automaatselt kinni töötaja sissetulekust seaduses ettenähtud osa.

Füüsilisest isikust ettevõtjate puhul arvestatakse kohustuslikud sotsiaalkindlustusmaksleid tootmisest, tööde teostamisest, teenuste osutamisest, erakordsetest ja kutsealustest tegevustest saadud sissetuleku ning teiste sissetulekute alusel.

Füüsilisest isikust ettevõtjate ja vabatahtlikult riikliku sotsiaalkindlustusega liitunud isikute kindlustusmaksu suurus määratakse kindlaks ja vaadatakse üle igal aastal.

Sotsiaalkindlustuse liigid

2.1. Haigus-, sünnitus- ning samaväärsed isadushüvitised

2.1.1. Mitterahalised ravikindlustushüvitised

Läti riigi poolt tagatud raviteenused on kättesaadavad igale isikule, kelle passi on kantud isikukood ja kes on registreeritud rahvastikuregistris.

Raviteenused on kättesaadavad ainult raviasutustes, mis on sõlminud lepingu Riikliku kohustusliku ravikindlustuse agentuuriga (VOAVA), mis tagab raviteenuste kvaliteedi. Niisiis peab patsient selleks, et maksta raviteenuste eest vaid omavastutusele vastava osa, tegema enne arsti poole pöördumist kindlaks, kas:

- arst või raviasutus on lepinguline teenuste osutaja;
- riik katab vajalikud raviteenused.

Iga riigi poolt tagatud raviteenuste saaja peab maksuma kindlaksmääratud suurusega riigilõivu.

Euroopa Liidust või Euroopa majanduspiirkonnast pärit ajutised elanikud võivad saada esmaabi või vajalikke terviseteenuseid samadel tingimustel kui Läti alalised elanikud.

2.1.2. Rahalised ravikindlustushüvitised

Ravikindlustushüvitisi makstakse juhul, kui isik ei ilmu töökohale ja kaotab seetõttu oma palga või kui füüsilisest isikust ettevõtja kaotab oma sissetuleku ühel järgnevatest põhjustest:

- haigus või trauma;
- arstiabi või profülaktiline ravi;
- karantiini suunamine;
- ravi taastusravikeskuses arsti saatekirja alusel, kui arstide kogu peab seda vajalikuks, kuni patsiendi töövõime taastub;
- alla 14-aastaste haigete laste hooldamine;
- haiglas viibimine proteesi või ortoosi paigaldamiseks.

→ Hüvitise maksmise aeg

Töövõimetushüvitist makstakse alates töövõimetuse 15. päevast kuni töövõime taastumiseni järgmistel alustel:

- esmase 52-nädalase töövõimetuseperioodi eest alates esimesest töövõimetuse päevast ilma katkestusteta;
- maksimaalselt 78-nädalase töövõimetuseperioodi eest kolme aasta jooksul katkestustega.

Töövõimetuse esimese 14 päeva eest tasub tööandja.

Juhul kui isik on töövõimetuselehel selleks, et hoolitseda alla 14-aastase haige lapse eest, makstakse päevahüvitist alates esimesest päevast kuni töökatkestuse 14. päevani kui last ravitakse kodus, ja alates 15. kuni 21. päevani, kui last ravitakse haiglas.

Haiguspäevaraha suurus on 80 % kindlustatu põhipalgast, mis arvutatakse 6 kuu sissetulekute alusel (füüsilisest isikust ettevõtjate puhul 12 kuu eest), mille alusel on tasutud sotsiaalkindlustusmaksu.

→ Esitatavad dokumendid

Haiguspäevarahataotlus esitatakse Riiklikule sotsiaalkindlustuse agentuurile (VSAA) ja sellega koos tuleb esitada arstitõend ja tööandja tõend selle kohta, et isik ei ole töötanud töövõimetuse perioodil; füüsilisest isikust ettevõtja tõendab ise, et ta ei ole töövõimetuseperioodi ajal saanud sissetulekuid.

Need dokumendid võib kindlustatu isiklikult või volitatud isik isikutõendi esitamise alusel esitada ükskõik millisele VSAA büroole. Dokumendis võib samuti saata posti-ga mõnele VSAA büroole. Haiguspäevaraha võib taotleda 12 kuu jooksul alates töövõimetuse esimesest päevast.

2.1.3. Sünnitushüvitised

Sünnitushüvitisi makstakse kogu sünnituspuhkuse ja sünnitusjärgse puhkuse ajal, kui ema ei lähe tagasi tööle ja kaotab seoses sellega oma palga või füüsilisest isikust ettevõtjana oma sissetuleku.

→ Hüvitiste maksmise aeg

Hüvitist makstakse 56 kalendripäeva pikkuse sünnituspuhkuse ja 56 kalendripäeva pikkuse sünnitusjärgse puhkuse eest. Sünnitushüvitised katavad seega 112 kalendripäeva pikkuse perioodi.

Kui naine võetakse haiglasse enne raseduse 12. nädalat ja peab olema pideva järelevalve all kogu ülejäänud raseduse ajal, lisatakse seaduses ettenähtud sünnituspuhkusele 14 päeva pikkune lisapuhkus; sel juhul makstakse hüvitist puhkuse kõigi 70 päeva eest.

Sünnituse või sünnitusjärgsete komplikatsioonide puhul, samuti mitmikute sünni puhul lisatakse seaduses ettenähtud sünnituspuhkusele 14 päeva pikkune lisapuhkus; sel juhul makstakse hüvitist puhkuse kõigi 70 päeva eest.

Sünnitushüvitise suurus on 100 % keskmise põhipalga summast, mis arvutatakse 6 kuu sissetuleku alusel (füüsilisest isikust ettevõtjate puhul 12 kuu alusel), mida on kasutatud alusena sotsiaalkindlustusmaksu tasumisel.

→ Esitatavad dokumendid

Sünnitushüvitise saamiseks peab ema esitama Riikliku sotsiaalkindlustuse agentuurile (VSAA) hüvitistaotluse, sünnitustõendi ning töandja tõendi selle kohta, et ta ei ole töötanud sünnituspuhkuse ajal; kui ta on füüsilisest isikust ettevõtja, tõendab ta ise, et ei ole sünnituspuhkuse ajal saanud sissetulekuid. Need dokumendid võib ema isiklikult või volitatud isik isikutõendi esitamise alusel esitada ükskõik millisele VSAA büroole. Dokumendid võib samuti saata postiga mõnele VSAA büroole. Sünnitushüvitist võib taotleda 12 kuu jooksul pärast sünnitust.

2.1.4. Isatoetused

Isatoetust makstakse isale lapse sünni puhul (kümne kalendripäeva pikkune puhkus).

Isatoetuse suurus on 80 % keskmise põhipalga summast, mis arvutatakse 6 kuu sissetulekute alusel (füüsilisest isikust ettevõtjate puhul 12 kuu alusel), mida on kasutatud alusena sotsiaalkindlustusmaksu tasumisel.

Isatoetuse saamiseks peab isa esitama Riikliku sotsiaalkindlustuse agentuurile (VSAA) toetustaotluse, töandja tõendi selle kohta, et ta on puhkusel oma lapse sünni puhul ning sünnitunnistuse, mis tõendab tema isadust.

Need dokumendid võib isa isiklikult või volitatud isik isikutõendi esitamise alusel esitada ükskõik millisele VSAA büroole. Need võib samuti saata postiga mõnele VSAA büroole. Isatoetust võib taotleda 12 kuu jooksul pärast sünnitust.

2.2. Tööõnnetus- ja kutsehaigushüvitised

Neid toetusi võib saada kindlustatu, kes on ajutiselt töövõimetu või kes sureb tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel.

Toetuse saamiseks kutsehaiguse puhul peab isik olema kindlustatud tööõnnetuste ja kutsehaiguste vastu vähemalt kolme aasta jooksul.

On olemas erinevad toetuseliigid:

- haigushüvitis;
- töövõimetushüvitis;
- erakorraline hüvitis (töövõimetushüvitis, kui tuvastatakse jääv 10 kuni 24 % töövõimetus);
- täiendavate tervise- ja taastusravikulude, isikliku ravi, tehniliste abivahendite ostu ja parandamise, söidukulude, arstivisiitide kulude hüvitis.

Kui kindlustatud isik sureb tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel, on tema pereliikmetel õigus toitjakaotuspensionile ja matusekuluhüvitisele.

→ Hüvitiste suurus

Haigushüvitise suurus on 80 % keskmisest põhipalgast tööõnnetuse korral alates töövõimetusel 15. päevast, kutsehaiguse korral alates esimesest päevast.

Töövõimetusel eest makstavate hüvitiste suurus arvutatakse töövõime kaotuse protsendi ja keskmise põhipalga alusel.

Erakorraline hüvitis arvutatakse 3 kuni 18 keskmise kuu palga alusel, võttes arvesse töövõime kaotuse protsenti.

Toitjakaotushüvitise suurus sõltub ülalpeetavate õigus-
tatud isikute arvust ning keskmisest põhipalgast.

Kõigi nende hüvitiste suurus sõltub kindlustatu keskmisest põhipalgast, mis on arvutatud viimase kuue kuu alusel, millest jäetakse välja kaks tööõnnetuse toimumise või kutsehaiguse tuvastamise kuule eelnevat kuud.

→ Esitatavad dokumendid

Nende hüvitiste saamiseks peab kindlustatu esitama Riiklikule sotsiaalkindlustuse agentuurile (VSAA) hüvitistaotluse ning tõendi tööõnnetuse kohta või Tervise ja töövõime ekspertarstide riikliku komisjoni (VDEAVK) kokkuvõtte tuvastatud kutsehaiguse kohta.

Lisadokumendid, mis tuleb esitada erihüvitiste ja -toetuste saamiseks:

- haigushüvitis: töövõimetusleht (tõend);
- töövõime kaotamise hüvitis: VDEAVK akti väljavõte töövõimetus taseme kohta;

- täiendavate tervisekulude hüvitis: lisakulude vajalikkust ja suurust tõestavad dokumendid;
- toitjakaotushüvitis: meditsiiniastutuse tõend selle kohta, et surm on tingitud tööõnnetusest või kutsehaigusest, surmatunnistus, sugulussidemeid, töövõimetust või ülalpidamist tõestavad dokumendid.

Need dokumendid võib esitada ükskõik millisele VSAA büroole isikutõendi esitamise alusel.

2.3. Matuseetoetused

Matusekulude hüvitist makstakse:

- kindlustatud isiku pereliikmetele või isikule, kes tegelikult kandis kindlustatud isiku matusekulud;
- surnud töötu pereliikmetele või isikule, kes tegelikult kandis töötu matusekulud, juhul kui töötu sai töötuskindlustushüvitist;
- kindlustatud isikule tema pereliikme surma korral;
- pensionäri perele või isikule, kes tegelikult hoolitses matuse eest.

→ Hüvitise suurus

Matusekuluhüvitise suurus kindlustatud isiku surma korral võrdub kindlustatud isiku kahekordse keskmise põhi-kuupalgaga. Kui surnud isik oli töötu, võrdub see hüvitis kolmekordse töötu igakuise abirahaga surmapäeval. Kui surnud isik oli kindlustatud isiku ülalpidamisel olev pereliige, võrdub hüvitise suurus kolmekordse surnud isikule makstud igakuise sotsiaalkindlustustoetusega. Kui surnud isik oli pensionär, võrdub matusekuluhüvitis kahe kuu pensioniga; see makstakse kas pereliikmetele või isikule, kes kandis tegelikult matusekulud

→ Esitatavad dokumendid

Matusekuluhüvitise saamiseks peab õigustatud isik esitama Riiklikule sotsiaalkindlustuse agentuurile (VSAA) hüvitistaotluse ning surmatunnistuse. Töötu surma puhul tuleb lisaks esitada Riikliku Tööhõiveagentuuri (NVA) tõend, mis kinnitab töötu staatust surmapäeval.

Kui surma põhjuseks on tööõnnetus või kutsehaigus, peab õigustatud isik esitama ka tõendi tööõnnetuse kohta või ekspertarsti kokkuvõtte kutsehaiguse tuvastamise kohta.

Need dokumendid võib esitada ükskõik millisele VSAA büroole isikutõendi esitamise alusel. Matusekulu-hüvitise-taotluse võib esitada 12 kuu jooksul alates surmapäevast.

2.4. Invaliidsushüvitised

Invaliidsuspensiooni võib saada iga vähemalt kolme aasta jooksul kindlustatud isik, kes ei ole vanaduspensiooni saa-

miseks piisavalt vana (62 aastat) ja kes on tunnustatud invaliidiks. Invaliidsuse astme määratleb Tervise ja töövõime ekspertarstide riiklik komisjon (VDEAVK). Invaliidsuspensiooni makstakse seni, kuni invaliidist isik saavutab vanaduspensiooni määramiseks nõutud vanuse.

→ Pensioni suurus

Invaliidsuspensiooni suurus nende isikute puhul, kes on määratud I või II invaliidsusgruppi, sõltub:

- kindlustatu keskmisest põhipalgast, mis on arvatud 36 järjestikuse kuu kohta invaliidsuspensiooni määramisele eelneva viie aasta jooksul;
- kindlustatu kindlustusperioodi pikkusest;
- võimalikust maksimaalsest kindlustusperioodi pikkusest 15 aasta vanuse ja pensioniea vahel.

III grupi invaliidsuspensiooni suurus võrdub sotsiaalkindlustustoetuse suurusega.

→ Esitatavad dokumendid

Invaliidsuspensiooni saamiseks peab kindlustatud isik esitama Riiklikule Sotsiaalkindlustuse Agentuurile (VSAA) invaliidsuspensiooni saamise taotluse, Tervise ja Töövõime Ekspertarstide Riikliku Komisjoni (VDEAVK) väljastatud akti invaliidsuse astme kohta ning dokumendi, mis tõestab kindlustusperioodi pikkust.

2.5. Vanadus- ja toitjakaotushüvitised

2.5.1. Vanaduspension

Vanaduspensiooni võivad saada naised ja mehed, kes on saanud 62-aastaseks ja kes on tasunud kindlustusmaksid vähemalt 10 aasta jooksul. Üleminek 62-aastaselt saadava vanaduspensiooni saamiseks on progressiivne: seda pensioni kohaldatakse juba meeste puhul ja selleni jõutakse naiste puhul 2008. aastal.

Kindlustatud isik, kes on olnud kindlustatud vähem kui 30 aasta jooksul ja kelle ülalpidamisel on olnud vähemalt viis last või puudega laps, võib taotleda vanaduspensiooni viis aastat enne seaduses ettenähtud pensioniiga. Sellisel juhul peavad kõik ta lapsed olema vähemalt 8-aastased. Õigust ennetähtaegsele pensionile ei anta, kui kindlustatult on võetud ära eestkosteõigus.

Vanaduspensiooni suurus sõltub kindlustusperioodi pikkusest ja kindlustusmaksete suurusest. Ennetähtaegse pensioni suurus on 80 % määratud pensioni kogusummast.

Vanaduspensiooni suuruse arvutamiseks üleminekupeerioidil võetakse arvesse mitte ainult selle isiku poolt või tema eest alates 1. jaanuarist 1996 kindlustusmaksetega hoiustatud kapitali, vaid ka algkapitali, mis võrdub kindlustusperioodiga kuni 31. detsembrini 1995. Algkapitali

suurus sõltub kindlustatud isiku kindlustuse kestusest ja kindlustatu keskmisest põhipalgast ajavahemikul 1996 kuni 2000.

Vanaduspensioni saamiseks peab pensionär esitama Riiklikule Sotsiaalkindlustuse Agentuurile (VSAA) pensionitaotluse koos oma tööraamatu ja kõigi teiste tõenditega oma tööstaaži kohta.

2.5.2. Toitjakaotuspensionid

Toitjakaotuspensioni võivad saada surnud kindlustatud isiku töövõimetud pereliikmed, kes olid tema ülalpidamisel. Toitjakaotuspension määratakse surnud kindlustatu lastele, sõltumata sellest, kas nad olid tema ülalpidamisel või mitte.

Töötamiseks võimetuteks pereliikmeteks peetakse:

- alla 18-aastaseid lapsi ning täisealisi lapsi, kellel tekkis puue enne 18. eluaastat;
- alla 18-aastaseid vendi, õdesid ja lapselapsi, kui neil ei ole töövõimelisi vanemaid, või täisealisi, kellel on tekkinud puue enne 18-aastaseks saamist.

Lisaks ülalmainitud isikutele loetakse töövõimetuteks pereliikmeteks 18- kuni 24-aastaseid noori, kes olid surnud kindlustatud isiku ülalpidamisel nende õpingute ajal või enne õpinguid päevase õppega üldhariduslikes või kutsealastes õppeasutustes või ülikoolis.

Lapsendatud lastel on samad õigused toitjakaotuspensionile kui bioloogilistel lastel.

Surnud isiku väimehel ja minial, kui nad ei saa elatisraha oma vanematelt, on samad õigused toitjakaotuspensionile kui surnud isiku bioloogilistel lastel.

→ Pensioni suurus

Toitjakaotuspensioni suurus arvutatakse võttes arvesse surnud ülalpidaja eeldatava vanaduspensioni suurus, mis ei või olla väiksem kui riiklik sotsiaalkindlustustoetus. Orvuks jäänud laste toitjakaotuspension arvutatakse isa ja ema eeldatava vanaduspensioni alusel. Toitjakaotuspension määratakse ülalpidaja surmapäevast alates, kui tõendid esitatakse 12 kuu jooksul pärast ülalpidaja surma.

→ Esitatavad dokumendid

Toitjakaotuspensioni saamiseks peab õigustatud isik esitama ükskõik millisele Riikliku Sotsiaalkindlustuse Agentuuri (VSAA) büroole isikutõendi esitamise alusel:

- pensionitaotluse;
- surmatunnistuse;
- laste sünnitunnistused (vajadusel);
- surnud isiku kindlustusperioodi tõendavad dokumendid;
- sugulussuhteid tõendavad dokumendid;

- lapse invaliidsust tõendavad dokumendid (vajadusel korral);
- ülalpidamist tõendavad dokumendid;
- õppeasutuse tõendi selle kohta, et laps on saanud 18-aastaseks.

2.6. Töötushüvitised

Töötuskindlustushüvitise saamiseks peab taotleja saama töötu staatuse, registreerides end Riiklikus tööhõiveagentuuris (NVA); ta peab enne töötuks jäämist olema töötanud vähemalt ühe aasta ja peab olema selle aja jooksul maksnud kindlustusmaksid enam kui 9 kuu eest.

Töötuskindlustushüvitist võivad saada ka töötud, kelle eest ei ole makstud töötuskindlustusmaksid või on neid makstud vähem kui üheksa kuu eest nende töötu staatuse tunnistamisele eelneva 12 kuu jooksul, ning kes on olnud sel perioodil pärast töövõimetuse perioodi tunnistatud tööks võimelisteks või kelle ülalpidamisel on olnud alla 16-aastane puudega laps. Nendel juhtudel võib töötuskindlustushüvitist maksta ainult sel tingimusel, et töötotsija on end registreerinud Riiklikus tööhõiveagentuuris (NVA) töövõime taastumisele või puudega lapse 16-aastaseks saamisele (või selle vanuseni jõudnud lapse surmapäevale) järgneva kuu jooksul.

→ Hüvitise suurus

Töötuskindlustushüvitise suurus arvutatakse palga alusel, mis oli sotsiaalmaksude arvestuse aluseks sissetulekute ja viimase tööandja juures töötamise perioodi pikuse järgi:

- tööstaaž 1 kuni 9 aastat (kaasa arvatud): 50 % keskmise põhipalga summast;
- tööstaaž 10 kuni 19 aastat (kaasa arvatud): 55 % keskmise põhipalga summast;
- tööstaaž 20 kuni 29 aastat (kaasa arvatud): 60 % keskmise põhipalga summast;
- tööstaaž enam kui 30 aastat: 65 % keskmise põhipalga summast;

Töötu saab 9 kuu vältel töötuskindlustushüvitist mille suurus arvutatakse kahanevalt järgneval moel:

- esimesel kolmel kuul: hüvitise täissumma;
- järgneval kolmel kuul: 75 % hüvitissummast;
- viimasel kolmel kuul: 50 % hüvitissummast.

→ Esitatavad dokumendid

Töötuskindlustushüvitise saamiseks peab töötu esitama Riiklikule Sotsiaalkindlustuse Agentuurile (VSAA) töötuskindlustushüvitise taotluse, Riikliku tööhõiveagentuuri (NVA) väljastatud tõendi tema töötu staatuse kohta, töö-

staaži tõestavad dokumendid (tööraamat, tõendid, töölepingud ja töölepingu lõpetamise tõendid).

Kui taotluse esitab isik, kelle ülalpidamisel enne töötustaatuse saamist oli alla 16-aastane puudega laps, või kui taotleja töövõime on taastunud pärast invaliidsusperioodi, peab taotleja lisaks juba nimetatud dokumentidele esitama:

- lapse sünnitunnistuse;
- Tervise ja Töövõime Ekspertarstide Riikliku Komisjoni (VDEAVK) väljastatud tõendi, mis tõestab lapse invaliidsuse astet;
- VDEAVK otsuse väljavõtte, mis tõestab, et hüvitise taotleja töövõime on pärast invaliidsusperioodi taastunud.

Hüvitise taotlus tuleb esitada ükskõik millisele Riikliku Sotsiaalkindlustuse Agentuuri (VSAA) büroole isikutõendi esitamise alusel.

2.7. Eelpensionihüvitised

Läti õigusaktidega ei nähta ette erilisi toetusi isikutele, kes ei ole jõudnud pensioniikka. Riiklike pensionide seaduses on sätestatud, et kui taotleja on tasunud kindlustusmaksu vähemalt 30 aasta jooksul, võib pensioni taotleda ennetähtaegselt kaks aastat enne nõutud vanust. See säte on kohaldatav kuni 1. juulini 2008.

2.8. Pereküvitised

Peretoetusi võivad saada isikud, kellel on isiklik sotsiaalkindlustusnumber ja kes elavad alaliselt Lätis.

2.8.1. Sünnitoetus

Sünnitoetust makstakse lapse ühele vanemale või isikule, kelle ülalpidamisel laps on enne üheaastaseks saamist. Õigus saada sünnitoetust algab lapse kaheksandast elupäevast või tema lapsendamisest või eestkoste seadmisest. Sünnitoetus on kindla suurusega summa. 2007. aastal on sünnitoetuse suuruseks kinnitatud 296 Läti latti. Lisatoetust suuruses 100 Läti latti makstakse esimese lapse eest, 150 latti teise lapse eest ja 200 latti kolmanda ning igale järgneva lapse eest.

2.8.2. Ülalpeetava lapse toetus

Ülalpeetava lapse toetust makstakse isikule, kes peab last ülal kuni 2 aasta vanuseni.

Ülalpeetava lapse toetust ei maksta lapse eest, kelle sünd võimaldab teisel vanemal saada sünnitushüvitist sama perioodi vältel.

Juhul kui ülalpeetava lapse toetust antakse seoses mitmikute sünniga (kaksikud või rohkem), makstakse iga lisanduva lapse eest lisatoetust.

Toetuse suurus määratletakse järgmiselt:

- sünnituspuhkusel viibivale palgatöötajast emale, kuni lapse üheaastaseks saamiseni: 70 % tema keskmisest põhipalgast;
- emale, kes on toetuse määramise päeval palgatöötaja ja töötab lapse ülalpidamise perioodil, kuni lapse üheaastaseks saamiseni: 50 % ülalpeetava lapse toetuse hinnangulisest summast;
- mitte palgatöötajast emale, kuni laps on saanud üheaastaseks: toetuse igakuine summa on kindlaksmääratud summa;
- emale, kelle ülalpidamisel olev laps on ühe- kuni kaheaastane: toetuse igakuine summa on kindlaksmääratud summa.

Kindlaksmääratud toetus on 30 Läti latti kuus. Kui isik, kelle ülalpidamisel on alla üheaastane laps, ei saa töötasu, saab ta 50 latti kuus. Kui isik saab töötasu (palgatöötaja või füüsilisest isikust ettevõtja), saab ta 70 % oma keskmisest põhitöötasust aga mitte rohkem kui 392 latti kuus ja vähemalt 56 latti kuus. Lisatoetust makstakse iga samast rasedusest sündinud järgneva lapse eest. Toetuse suurus on 50 latti kuus kuni lapse aastaseks saamiseni ja seejärel 30 latti kuus kuni lapse kaheaastaseks saamiseni.

2.8.3. Puudega lapse toetus

Puudega lapse toetust makstakse mittepalgatöötajast isikule, kelle ülalpidamisel on laps, kelle invaliidsuse on tunnistanud Tervise ja Töövõime Ekspertarstide Riiklik Komisjon (VDEAVK), kes on väljastanud tõendi selle kohta, et laps vajab erilist hoolitsust tõsiste füüsiliste ja funktsionaalsete häirete tagajärjel.

Puudega lapse toetust ei maksta, kui samal ajal üks vanematest saab lapse eest muud toetust (sünnitushüvitist või ülalpeetava lapse toetust).

Õigus puudega lapse toetusele algab niipea, kui Tervise ja Töövõime Ekspertarstide Riiklik Komisjon (VDEAVK) väljastab tõendi selle kohta, et laps vajab erilist hoolitsust. Selle toetuse maksmine lõpeb invaliidsuse ja kindlaks määratud erilise hoolitsuse perioodi lõpul või siis, kui laps saab 18-aastaseks. Puudega lapse toetuse igakuine summa on kindlaksmääratud summa.

2.8.4. Riiklik peretoetus

Riiklikku peretoetust makstakse igale isikule (ühele vanematest, eestkostjale või tegelikule eestkostjale), kes kasvatab last:

- kes on alla 15-aastane;
- kes on üle 15-aastane aga jätkab üldhariduslikke või kutsealaseid õpinguid ja kes on vallaline. Sellisel juhul makstakse toetust lapse õpingute vältel kuni lapse 20-aastaseks saamiseni või abiellumiseni. Riikliku peretoetuse suurus sõltub laste koguarvust peres.

Toetuse igakuine summa on kindlaksmääratud summa; see suureneb iga lisanduva lapse puhul.

Riiklik peretoetus esimese lapse kohta on 8 Läti latti kuus. Teise lapse puhul on toetus 1,2 korda kõrgem, ja kolmanda lapse puhul 1,6 korda kõrgem. Neljanda ja iga järgmise lapse puhul on toetus 1,8 korda kõrgem kui esimese lapse eest makstav riiklik peretoetus.

Riikliku peretoetuse saamiseks peab taotleja esitama Riiklikule Sotsiaalkindlustuse Agentuurile (VSAA):

- toetustaotluse;
- lapse sünnitunnistuse;
- õppeasutuse tõendi, mis tõestab, et üle 15-aastane laps jätkab üldhariduslikke või kutsealaseid õpinguid ja ei saa õppetootust.

2.9. Mitteosamakselised rahalised erihüvitised

2.9.1. Riiklik sotsiaalkindlustustoetus

Riiklikku sotsiaalkindlustustoetust makstakse isikule, kellel ei ole õigust pensionile (välja arvatud toitjakaotuspension puuetega inimestele) ega haiguskindlustuse või tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud töövõimetuse hüvitistele ja kes vastab järgmistele tingimustele:

- ei ole palgatöötaja ja on ületanud viie aasta eest pensioniea. Seda toetust makstakse elu lõpuni;
- on puudega ja üle 18-aastane. Seda toetust makstakse invaliidsusperioodi jooksul;
- ei ole täisealine, on kaotanud ühe või mõlemad vanemad (või eestkostjad) ja on vallaline. Sellisel juhul makstakse toetust kuni täisealiseks saamiseni. Pärast täisealiseks saamist saab toetuse saaja toetust edasi kuni 20. eluaastani, kui ta jätkab üldhariduslikke või kutsealaseid õpinguid, või kuni 24. eluaastani kui ta õpib päevases õppes ülikoolis.

Kui toetuse saaja saab mõnelt teiselt riigilt vanaduspension, mille summa on väiksem kui riiklik sotsiaalkindlustustoetuse summa, vähendatakse sotsiaalkindlustustoe-

tuse summat vastava summa võrra. Kui teise riigi makstava vanaduspension summa on riikliku sotsiaalkindlustustoetusega võrdne või sellest suurem, antud toetust välja ei maksta.

Kui toetuse saaja lahkub Läti Vabariigist, et asuda elama välismaale, lõpetatakse sotsiaalkindlustustoetuse maksimine. Enne lahkumist saab toetuse saaja kätte kahe kuu toetuse.

➤ Esitatavad dokumendid

Riikliku sotsiaalkindlustustoetuse saamiseks peab taotleja esitama ükskõik millisele Riikliku Sotsiaalkindlustuse Agentuuri (VSAA) büroole:

- toetuse taotluse;
- tööstaazi tõendid juhul, kui taotletakse vanadus- või invaliidsustoetust;
- ülalpeetava lapse sünnitunnistuse (samuti tema passi, kui laps on saanud 16-aastaseks) ja ülalpidava isiku surmatunnistuse, kui taotletakse toitjakaotuspension;
- Tervise ja Töövõime Ekspertarstide Riikliku Komisjoni (VDEAVK) väljastatud tõendi invaliidsusastme kohta, kui taotletakse invaliidsustoetust.

Riikliku sotsiaalkindlustustoetuse igakuine summa on kindlaksmääratud summa. Praegu on see summa 45 Läti latti kuus, välja arvatud lapsepõlves tuvastatud invaliidsuse puhul. Sellisel juhul on toetuse suurus 50 latti kuus.

2.9.2. Liikumistoetus liikumispuudega isikule

Seda toetust makstakse isikule, kes on ise invaliid või kelle ülalpidamisel on lapsinvaliide sellise arstitõendi esitamise alusel, mis tõestab vajadust hankida spetsiaalselt kohandatud sõiduk ja saada liikumistoetust. Invaliididel on õigus saada seda toetust alates sellest päevast, kui Tervise ja Töövõime Ekspertarstide Riiklik Komisjoni (VDEAVK) väljastab vastava tõendi.

Seda toetust makstakse igal poolaastal alates toetuse määramise päevast. Toetuse maksimine lõpetatakse kindlaksmääratud invaliidsusperioodi lõpus. Liikumistoetuse summa on kindlaksmääratud summa. See summa on 56 Läti latti poolaastas.

Asutuste kontaktandmed ja kasulikud veebilehed

→ Sotsiaalse heaolu ministeerium

Sotsiaalse heaolu ministeerium on määruse nr. 1408/71 kohaselt pädev haldusasutus. Ta arendab ja koordineerib riiklikku sotsiaalkindlustuse poliitikat.

Skolas iela 28
1331 Rīga, Läti
Tel.: (371) 702 16 00
Faks: (371) 727 64 45
E-post: lm@lm.gov.lv
<http://www.lm.gov.lv>

→ Tervishoiuministeerium

Tervishoiuministeerium on avaliku tervise teenuste asjus pädev haldusasutus määruse nr. 1408/71 kohaselt.

Brīvības iela 72
1011 Rīga, Läti
Tel.: (371) 787 60 00
Faks: (371) 787 60 02
E-post: vm@vm.gov.lv
<http://www.vm.gov.lv>

→ Riiklik sotsiaalkindlustuse agentuur (VSAA)

Riiklik sotsiaalkindlustuse agentuur on sotsiaalkindlustustoetuste asjus pädev haldusasutus määruse nr. 1408/71 kohaselt.

Lāčplēša iela 70a
1011 Rīga, Läti
Tel.: (371) 701 18 00
Tasuta telefoninumber: 8001015
Faks: (371) 701 18 13
E-post: vsaa@vsaa.lv
<http://www.vsaa.gov.lv>

→ Riiklik kohustusliku tervisekindlustuse agentuur (VOAVA)

Riiklik kohustusliku tervisekindlustuse agentuur (VOAVA) on avaliku tervise asjus pädev haldusasutus määruse nr. 1408/71 kohaselt.

Baznīcas iela 25
1010 Rīga, Läti
Tel.: (371) 704 37 00
Tasuta telefoninumber: 8001234
Faks: (371) 704 37 01
E-post: voava@voava.gov.lv
<http://www.voava.gov.lv>

→ Riiklik tööhõiveagentuur (NVA)

Riiklik tööhõiveagentuur viib ellu riigi tööhõivepoliitikat ning registreerib töötuid.

K. Valdemāra iela 38
1010 Rīga, Läti
Tel.: (371) 702 17 06
Tasuta telefoninumber: 8007700
Faks: (371) 727 02 53
E-post: nva@nva.lv
<http://www.nva.lv>

→ Tervise ja Töövõime Ekspertarstide Riiklik Komisjon (VDEAVK)

Tervise ja töövõime ekspertarstide riikliku komisjoni ülesandeks on teostada ekspertiisi invaliidsusjuhtumite kohta.

Pilsoņu iela 13/37
1002 Rīga, Läti
Tel.: (371) 761 48 85
Faks: (371) 760 29 82
E-post: vdeavk@vdeavk.gov.lv
<http://www.vdeavk.gov.lv>

→ Riiklik maksuamet (VID)

Riiklik maksuamet teostab maksude kogumise ja haldamise poliitikat.

Smilšu iela 1
1978 Rīga, Läti
Tel.: (371) 702 87 03
<http://www.vid.gov.lv>

Euroopa Komisjon

**Liikuvus Euroopas (Euroopa Liidus, Euroopa Majanduspiirkonnas ja Šveitsis)
Sotsiaalkindlustusõigused Lätis – Seisuga 29. mai 2006**

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

2009 – 13 lk – 21 x 29,7cm

ISBN 92-79-04301-3

Kuidas ELi trükiseid tellida?

Väljaannete talituse trükiseid saab tellida veebipõhisest raamatupoest EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>) või Teie valitud müügiesindusest.

Meie ülemaailmse müügivõrgu kõikide esinduste nimekirja tellimiseks saatke faks numbril (+352) 2929 42 758.

http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/publications_en.htm

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraadi **trükiseid** saab alla laadida aadressilt:

http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/publications/index_en.cfm

Kasutajaks saab registreeruda tasuta aadressil:

http://ec.europa.eu/employment_social/sagapLink/dspSubscribe.do?lang=en

ESmail, on tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraadi elektrooniline teabeleht.

Tellida saab veebilehelt:

http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/news/esmail_en.cfm

<http://ec.europa.eu/social>

